

Інтернет, а обов'язково звертеться до традиційних авторитетних джерел. Вже сьогодні створюється величезна кількість ресурсів, у яких містяться бібліографічні відомості, які є побічним продуктом повнотекстових баз даних з інформацією про статті. Пошук здійснюється у тексті, з можливістю вибору різноманітних параметрів, наприклад, час виходу статті із друку. Результати пошуку часто подаються у вигляді відмінному від стандартного бібліографічного опису, що може бути недостатнім для повної ідентифікації документа.

Бібліографічний пошук в Інтернет, як власне, будь-які бібліографічні розшуки, – процес творчий, такий, що потребує пнучого мислення та уміння швидко адаптуватися до особливостей кожного джерела. З часом можливості бібліографії в Інтернет ще більше зростуть: збільшиться кількість, обсяг і якісні параметри каталогів і баз даних. Недалеко той день, коли ресурси Інтернет стануть для бібліографії таким же звичним інструментом діяльності, якими нині є ряди каталогів шаф та стелажі бібліографічних показників. Очевидно, бібліографам необхідно серйозно замислитися про зміну парадигми в інформаційно-бібліографічній діяльності.

Використана література:

- Галеева И. С. Інтернет как инструмент библиографического поиска [Текст] / И. С. Галеева; науч. ред. М. И. Вершинин. – СПб. – Профессия, 2007. – 248 с.
- Глазковский Рудольф Сергеевич. Развитие современных принципов книгоиздания [Текст]: краткий очерк / Р. С. Глазковский. – М.: Всесоюзная книжная полиграфия, 1961. – 184 с.
- Захарова Н. Б. Основы современной библиографии [Текст]: учебное пособие / Н. Б. Захарова. – М.: Либекс-БиблиоФорм, 2007. – 104 с.
- Паршукова Г. В. Методика поиска профессиональной информации [Текст]: учебно-методическое пособие для студ. высш. уч. завед. / Г. В. Паршукова. – Санкт-Петербург: Профессия, 2009. – 224 с.

САВЕНКОВА Л. В. Бібліографічні бази даних як частина системи пошука інформації університетської бібліотеки.

Рассмотриваются вопросы относительно разработки принципов и подходов к организации работы с аналитическими библиографическими базами данных: проблемы их ведения, редактирования и оптимизация использования потребителями.

Ключевые слова: систематическая картотека статей, библиографическая база данных.

SAVENKOVA L. V. Bibliographic databases as part of information retrieval system of the university library.

This article analyses the principles and approaches to management of the analytic bibliographic databases: problems of maintenance, editing and optimization of the consumer use.

Key words: systematic catalog of articles, bibliographic database.

Сергєєва О. С.
Національний технічний університет України
"Кіївський політехнічний інститут"

КОНЦЕПТ "ДОРОСЛИЙ УЧЕНЬ" У КОНТЕКСТІ ОСВІТИ ДОРОСЛИХ ТА ОСВІТИ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

Стаття присвячена визначення однієї з базових теоретичних понять дослідження освіти дорослих та освіти впродовж життя – "дорослий учень". У ній обговорюється різноманітні позади, які визначають цього поняття; започаткована мета освіти дорослих як неявної змінної складової суспішного освітнього процесу.

Ключові слова: освіта дорослих, освіта впродовж життя, дорослий учень, акмеологія, ейдософізм, компетентністний чар.

Освіта дорослих є підрозділом та невід'ємною частиною неперервної освіти, так званої "освіти впродовж життя", що вирішує складні питання сучасного суспільства: конкурентоспроможність, можливість знайти необхідну іншу в суспільному житті для будь-якого індивіда з урахуванням його інтересів та особливостей. С. Г. Вершиловський дає визначення освіти дорослих як процесу, спрямованого на те, щоб "задоволити очікування та потреби різноманітних груп населення: зайніж у сфері професійної освіти, безробітніх, іммігрантів, що змінили в силу обставин звичний спосіб життя, інвалідів, сучасників "третього віку" і т. д." [4, с. 3-8].

С. Г. Вершиловський виділив наступні "життєві розміри" освіти дорослих власне для дорослого: "особистість, що реалізується", "діяльний учасник культурного розвитку"; "виконавчо-працівниковий працівник"; "поінформований громадянин"; людина, що бачить життя як постійне навчання" [7, с. 106-108]. Розкриття поняття "освіта дорослих" передбачає визначення та розуміння поняття "дорослий учень" як термін, що застосовується щодо одного з безпосередніх учасників освітнього процесу. Виникнення цього терміну і привело безпосередньо до необхідності нового бачення освіти. У контексті освіти дорослих перш за все потрібні відповіді на питання: якого уча можна вважати дорослим та які відмінності між дорослим та недорослим учнями?

"Великий тлумачний словник української мови" за редакцією В. Т. Бусела пропонує наступне загальне визначення: "дорослий" – який перестав бути дитиною, змужній" [1].

Найширше розкриття поняття "доросла людина" було запропоновано на Генеральній сесії ЮНЕСКО в Найробі 1976 року. Подане визначення характеризує дорослого як будь-яку людину, що відішла відомості в зону суспільств, до якого вона належить [20, с. 11]. Однак для будь-якого суспільства є конче необхідним з'ясувати ті якісні, які дозволяють вважати конкретну особу дорослою. Адже з огляду на ментальні, політичні,

економічні та соціальні відмінності у різних країнах є абсолютно логічним те, що існує різне ставлення до категорії дорослості. Більш того, наявні в межах однієї і тієї ж країни можна прослідкувати відразу декілька поглядів науковців з цього питання.

Якщо виходить з віку індивіда, маємо наступні точки зору. Російський вченій Ю. М. Кулоткін розуміє поняття "дорослий" як означення для насамперед сформованої особистості, котра є суб'єктом соціально-трудової діяльності та відповідально й самостійно приймає рішення. Він вважає дорослими осіб 16-17 років [8, с. 5-13].

Більшість українських психологів (Г. С. Костюк, М. Й. Борищевський, О. М. Проскура, О. Л. Кононко, М. В. Савчин) схиляються до думки, що почуття дорослості виступає стрижневою особливістю особистості підлітка – "її структурним центром" [5].

Є. І. Степанова окреслює вік дорослої людини у проміжку від 18 до 40 років [12, с. 23-24], у той час як Б. Г. Афанасьев вказує на дорослість віком 21-65 років [3, с. 131-135].

Англійський науковець Малcolm Tait зазначає, що люди звичайно вважаються дорослими у віці 18 років, коли вони отримують право голосувати, хоча ще відносно недавно вони отримували це право в 21 рік. Він також відмічає, що існує безліч дорослих ролей, наприклад, ті, котрі потребують спеціальної освіти чи навчання, які не можуть бути виконані раніше цього віку. В той же час деякі ролі, що традиційно закріплені суспільством за дорослими, такі як повна трудова зайнятість, створення власної сім'ї, можуть виконуватися і людьми, які не досягли 18-річного віку. Таким чином, немає прямого зв'язку між віком людини та поняттям "дорослий", скірше воно залежить від того, які ролі та чи інша людина приймає на себе в процесі дорослішання. У зв'язку з цим М. Тайт відносить до категорії дорослих тих людей, котрі досягли фізичної зрілості, в змозі себе забезпечити, живуть окремо від батьків, можливі мають власних дітей, володіють певним життєвим досвідом, зрілою самовідомістю та грають значиму роль у прийнятті життєво-важливих рішень [16].

У книзі "Освіта дорослих", авторами якої є індійські дослідники в галузі освіти дорослих, А. С. Сітараму та М. Д. Уша Деві, знаходимо інформацію про те, що дорослими можна вважати людей 15 років, з огляду на те, що п'ятирічність відповідає п'ятирічному віку з певним бар'єром, що відділяє дітей від дорослих в універсальному розумінні, що передбачає дев'ятнадцять термін навчання у середній школі з шести років до отримання неповної середньої освіти. Щодо цієї інформації автори посилаються на харіту ЮНЕСКО та Права людини. Проте вони також зазначають, що в більшості країн люди, старші 35 років не є цілковитою групою програм освіти дорослих, з чого можна зробити висновок, що люди 15-35 років вважаються продуктивною віковою групою стосовно

освіти дорослих. У тому ж джерелі зазначається, що в деяких країнах вікова група для освіти дорослих сягає 60 років, що пов'язано зі зростанням робочого віку людей [14].

О. В. Зайцева говорить про проблему виділення дорослого контингенту. Вона посилається на нормативи Європейського союзу та Міжнародної організації праці, де вказано, що дорослий – це людина у віці від 25 до 60 років. Але в країнах пострадянського простору немає чіткого визначення, хто саме відноситься до числа дорослих. Відомо лише, що встановлено вікові рамки молоді від 14-15 років до 25-29 років, в окремих випадках – до 35 років. Однак потрібно відзначити, що у цей проміжок включено отримання загальної освіти, і різноманітні рівні професійної освіти, в тому числі післявузівську (асpirантура), котра не розглядається як специфічна освіта дорослих. Віднесення до освіти дорослих післяшкільної освіти, тобто навчання освіти, котре вже мається досвід практичної діяльності або дипломом загальної середньої освіти, на думку О. В. Зайцевої, також не є вищенаведеними проблемами, оскільки до даної системи, наприклад, може бути віднесені дипломочий студент, котрий отримує першу вищу освіту. З вищезгаданого О. В. Зайцева робить висновок, що даний контингент, як правило, не включається до розгляду при аналізі освіти дорослих [10].

М. Е. Слотіна та Е. С. Чеканова наголошують на проблемі так званого ейдосму (від англ. age – вік), тобто вікової дискримінації. Це, на їхній думці, сполучує як один з мотиваційних аспектів освіти дорослих з метою отримання додаткових перспектив пракцесуалізації та самореалізації дорослих людей, особливо людей третього віку [9].

Говорячи про дорослих людей третього віку, необхідні перш за все з'ясувати, який саме вік мається на увазі. Адже виходячи з того, що існують "дорослі люди третього віку", логічно притусти, що існують також "дорослі люди першого віку" та "дорослі люди другого віку". Детальну інформацію щодо періодизації дорослого (зрілого) віку знаходимо в численних дослідженнях психологів.

На думку відомого російського психолога Бориса Герасимовича Ананьєва (1907-1972) вікова періодизація життєвого циклу людини базується: на послідовній зміні станів розвитку, односторонності і незворотності часу життя людини, тобто на топологічній характеристиці, і на тривалості існування індивіда, яке, в свою чергу, залежить від вікової присущості життя всіх індивідів даного віку – метричній характеристики. Б. Г. Ананьєв констатує: "...настання зрілості людини як індивіда (зрілість з працею) відбувається у всіх формах". Отже, вирішальним ознакою зрілості є усвідомлення людиною відповідальності та пранення до неї, тому що зміна

людина відповідає за зміст свого життя в першу чергу перед самим собою, а також перед іншими людьми [1, с. 128–268].

Хоча вченими встановлено, що період зрілості неможливо розбити чітко на певні вікові періоди з причини індивідуального розвитку кожної конкретної особистості, змін її мислення, поведінки, фізичних параметрів (ці зміни в більшій мірі зумовлені не хронологічним віком, а особистісними, соціальними, культурними, екологічними та ситуативними факторами), існує кілька періодизацій зрілості людини за віком урахуванням деяких спільних характеристик (за Дж. Бірреном, Д. Б. Бромлей, Г. Крайтом, Е. Еріксоном та ін.). Наприклад, Е. Еріксон викремлює раннє дорослість (20–45 років), середньо дорослість (40–60 років) і пізню дорослість (понад 60 років). На думку американського психолога Джона Бромлея (1929–2000), дорослість складається з чотирьох стадій: ранньої (20–25 років), середньої (25–40 років), пізньої дорослості (40–55 років) і передпенсійного віку (55–65 років). Після неї настає старіння, в якому викремлюють стадії "віддалення від справ", або "відставання" (65–70 років), старості (70 років і більше) і дряхлості, хворобливості старості і смерті [21]. Ці характеристики представлені у схемах вікових періодизацій, прийнятих як міжнародні. Середній вік, що поділяється на два періоди: (перший період) 22–35 років для чоловіків; 21–35 років для жінок; (другий період) 36–60 років для чоловіків; 36–55 років для жінок. Люди похідного віку (третій період) 61–74 роки для чоловіків; 55–74 роки для жінок. Старечий вік (четвертий період) 75–90 для обох статей. Довгожителі (п'ятий період) старші 90 років.

М. Ноулз вважає дорослого таким, "хто поводить себе як дорослий, тобто грає дорослі ролі (робітника, чоловіка чи дружину, батька, відповідального громадянина)". Таке визначення дорослого він називає соціологічним. М. Ноулз також пропонує психологочне визначення дорослоти людини, вказуючи на те, що самосвідомість такої людини – це самосвідомість дорослого.

Отже, з цього випливає, що "дорослість" надає людині певного статусу, прав, але проте накладає і певні обов'язки та почуття відповідальності за своє життя та вчинки. Дорослі люди володіють життєвим досвідом, котрий, на думку М. Ноулза, може бути використаний в якості важливого джерела навчання. Незаперечно, життєвий досвід людей може по-різноманітно впливати на навчання: як позитивно, так і негативно, що необхідно враховувати при організації навчального процесу для дорослих учнів. Фізіологічна, психологічна та соціальна зрілість дорослих, так само, як і зрілість розвитку людини, дають можливість приступити, що і до процесу свого навчання вони ставитимуться зріло, побільше, що зазвичай дорослі люди самі вирішують продовжити свою освіту, тому що в цьому виникає нагальна потреба. Так, М. Ноулз вважає, що "дорослі навчаються

для вирішення важливої проблеми та досягнення конкретної мети", а також "розраховують на невідкладне застосування одержаних в процесі навчання знань, умінь та навичок" [15, с. 60].

Шаран Б. Мерріям у книзі "Професія та практика освіти дорослих: вступ" піддає сумніву визначення Малкольма Ноулза, говорячи про те, що це визначення має деякі проблеми. Наприклад, щодо батьків-підлітків, котрі самі себе забезпечують; одружених студентівенною формою навчання; дорослих у нормах та боксівільнях [19].

Патрісія Н. Змейова дорослий є особою, що виконує соціально значущі продуктивні ролі та володіє фізіологічною, психологічною, соціальною, моральною зрілістю, відносною економічною незалежністю, життєвим досвідом та рівнем самосвідомості, достатнім для відповідальної самокерованої поведінки [6, с. 81].

Конкретизуючи зміст поняття "дорослий учень", С. О. Сисоєва вказує п'ять необхідних характеристик дорослої людини, що навчаться: 1) та, що усвідомлює себе самостійною, самокерованою особистістю; 2) та, що накопичує життєвий (побутовий, професійний, соціальний) досвід, котрий стає важливим джерелом навчання її самої та її колег; 3) та, чия готовність до навчання (мотивація) визначається прагненням до допомоги освіти вирішити свої життєві важливі проблеми; 4) досягти конкретної мети; 5) та, чия навчальна діяльність значною мірою обмежена в часі та зумовлена просторовими, побутовими, професійними, соціальними факторами (умовами) [11, с. 30].

С. В. Тарасенко відмічає, що з середини ХХ століття, досвід, що вважалися нездібними до навчання, що пов'язувалось з виникненням в чи-окремих фізіологічних та психологічних функцій: слух, зору, пам'яті, уваги. Існувала думка, що вік дорослості – це стабільний період у житті людини, сформованої людиною і тому ніяких особливих змін у психічному розвитку особистості не відбувається. Однак дослідження таких учених як І. Лодж, Р. Б. Кеттель, Ю. Н. Кулюткін, С. І. Степанова доводять, що здібності та готовність людини до навчання з віком лише зростають, завдяки появі

171

170

наступних характеристик: багатший життєвий досвід, раціональність мислення, схильність до аналізу [13].

Французький психолог Е. Кланаред характеризував дорослість як стан психічного "закам'яніння", коли процес розвитку припиняється. Але більш ретельне вивчення цього вікового періоду змінило думку вчених. Потенціал розвитку існує протягом всього життя людини. З настанням дорослості процес розвитку людини не припиняється і не завершується, йому притаманні протиріччя і гетерохроність (нерівномірність); виділяються сенситивні і критичні моменти, психофізіологічний розвиток не є статичним, природа його різноманітна та суперечлива.

У 1928 році М. М. Рібніков для визначення періоду дорослості запропонував термін "акмеоніків", (акме – це вища точка, розквіт, зрілість, краща пора). Таке визначення характеризує період дорослості як найпродуктивніший, творчий період життя людини, коли завершується загальносоматичний розвиток і стаєве дозрівання, фізичний розвиток досягає свого піку. Цей вік характеризується високим рівнем інтелектуальних можливостей, творчих і професійних досягнень [12].

Майкл Водлінгер у своїй книзі "Освіта дорослих: розуміння дорослого учня", спирається на поняття "компетентний учень" (англ. "competent learner"), зазначає, що дорослий учень має переваги над недорослім у тому, що має певний досвід у навчальній компетенції, тобто знає, нащо і як вчитися. Виділяє з цього, М. Водлінгер наполягає на тому, що компетентний (дорослий) учень спроможний легше засвоювати багаж знань, в отриманні якого він свідомо зацікавлений [17, с. 115].

Після вивчення наукових досліджень різних психіологів Б. Г. Ананьев робить висновок, що в процесі розвитку дорослого людини збільшується ступінь здібностей до навчання при деякому уповільненні швидкості інтелектуальних реакцій.

Б. Г. Ананьев зазначає, що "життєвий шлях людини – це історія формування і розвитку особистості в певному суспільстві, сучасника певної епохи і ровесника певного покоління. Разом з тим, фази життєвого шляху датуються історичними подіями, зміною способів виховання, змінами способу життя, якими дана особистість володіє... Практично, ступені суспільного виховання, освіти і навчання, що складають сукупність підготовчих фаз життєвого шляху, формування особистості стають визначальними характеристиками періодів росту і дозрівання" [2, с. 363].

Отже, визначення терміну "освіта дорослих" залежить в першу чергу від визначення поняття "дорослий учень". Розбіжності тлумачення призводять до відмінностей в окресленні меж поняття "освіта дорослих".

172

Використана література:

- Ананьев Б. Г. Избранные психологические труды : в 2 т. / под ред. А. А. Бодалова, Б. Ф. Ломова. – М., 1980. – С. 128–268.
- Ананьев Б. Г. О проблемах современного человека-воздушного. – М., 1970. – 415 с. – С. 363.
- Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания / Б. Г. Ананьев ; [глав. ред. В. Усманцов] . – Спб. : Питер, 2002.
- Веринський С. Г. Взрослыі как субъект образования // Педагогика . – 2003. – № 8 . – С. 3–8.
- Доскач С. А. Анализ доказательства роли проявления дорослости у подростков. Психология и социология / 3 / Современные тенденции методологии психологических исследований. Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича. http://www.rusnauka.com/_15_APSEN_2011/Psychologija_3_86001.doc.htm
- Змей О. И. Андрагогика: основы теории, истории и технологии обучения взрослых. – М. : ПЕР СЗ, 2007. – 272 с. – С. 81.
- Змей С. И. Образование взрослых в России и мире / С. И. Змей // Педагогика . – 1999. – № 6 . – С. 106–108.
- Кудошкин Ю. Н. Психологические проблемы образования взрослых / Ю. Н. Кудошкин // Вопросы психологии . – 1989 . – № 2 . – С. 5–13.
- Елютина М. Э., Чеканова Е. Э. Пожилой человек в образовательном пространстве современного общества . – 2003. – http://www.issrt.ru/files/File/Socis/2003-07/Elyutina_Chekanova.pdf.
- Зайцева О. В. Непрерывное образование: основные понятия и определения. Томск – Вестник Томского государственного педагогического университета . – Выпуск 7(85) . – 2009.
- Соловьев А. И. Гигиена и педагогика: основные понятия и определения. научно-практический пособник / С. О. Соловьев . – НАН України, Інститут педагогіки і освіти дорослих . – К. ВД "ЕКМО", 2011. – 320 с. – 26. Dewey J. Reconstruction in Philosophy . – Boston, 1949. – с.182.
- Спекарська Е. И. Умственное развитие и обучаемость взрослых . – Л., 1981. – С. 23–24.
- Гарасенко Е. В. Характеристики креативного обучения как фактор учета при непрерывном сопровождении самообразования учителя . – Санкт-Петербург, 2010. Образование через всю жизнь. непрерывное образование для устойчивого развития . – Том . 8 . – С. 412.
- Seetharami, M.D. Usha Devi Adult Education . New Delhi: APH Publishing Corporation . – 2008. – 503 с.
- Malcolm S. Knowles The Modern Practice of Adult Education / Association . – Press-New York, 1970. – 60 с.
- Mosley Tigh. Key Concepts in Adult Education and Training. Second Edition, New York : Routledge . – 2004. – 199 с.
- Michael Wodlinger Adult Education: Understanding The Adult Learner, New York : Xulonpress . – 2007, 212 сторінок.
- Patricia N. Blakely Adult education: issues and developments / Patricia N. Blakely and Anna H. Tomlin (editor) . – New York : nova Science Publishers, Inc., 2008 . – 371 p.
- Sharon B. Merriam The Profession and Practice of Adult Education: an introduction (Jossey-Bass higher and adult education series), San Francisco: John Wiley & Sons, Inc., 2007, 375 p.
- UNESCO. The General Conference Adopts a Recommendation on Adult Education // Adult Education International Notes . – P., 1977. – №1 Р.2.
- http://kobzar1814.blogspot.com/2011/05/blog-post_9385.html

СЕРЕГЕЕВА О. С. Концепт "взрослыі учень" в контексті проблеми формування компетентності в образовании в течении жизни.

Статья посвящена определению одного из базовых теоретических понятий исследования проблемы образования взрослых и образования в течение жизни – "взрослыі учень". В статье очерчены разнообразные взгляды на определение этого понятия в различных областях образования взрослых как неотъемлемой составляющей образовательного процесса.

Ключевые слова: образование взрослых, образование в течение жизни, взрослыі учень, акмеология, эйджизм, компетентный учащийся.

173

SERGEYEV O. S. *Conception grown "man student" in the context of education of adults and education during life.*

The article is devoted to defining one of the basic theoretical concepts in research of adult education problem and the problem of lifelong education – "an adult learner". Different views on the phenomenon of this notion are outlined in it: the aim of adult education as a necessary component of contemporary educational process is stated.

Keywords: adult education, lifelong education, adult learner, axiology, ageing, competent learner.

Степаненко О. І.
Національна академія внутрішніх справ

УПРАВДЖЕННЯ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ВИКЛАДЧІВ ВІЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ МВС УКРАЇНИ ДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОНФЛІКТІВ

У статті розглядається організація та хід експериментальної перевірки управдження моделі формування готовності викладачів вищих навчальних закладів МВС України до попереодження та розв'язання професійних конфліктів у систему методичної роботи. Наводиться аналіз та узагальнення результатів формувального експерименту.

Ключові слова: конфліктологічна готовність, викладач вищої школи, модель формування конфліктологічної готовності, експериментальна перевірка моделі.

Актуальність дослідження обумовлена модернізацією освіти, новими завданнями, що постали перед вітчизняною вищою освітою, у звязку з просуванням України до європейського простору. У Національній доктрині розвитку освіти України в ХІІ столітті наголошується, що головним завданням освіти є підготовка професіонала, творчої особистості, яка володіє ключовими компетентностями для успішного життя, особистості, здатної навчатися все життя та орієнтуватися в умовах сьогодення, взаємодія з іншими людьми, у тому числі й в конфліктогенному середовищі [1].

У звязку з цим нові вимоги висуваються до професійної компетентності викладачів вищої школи, серед складових якої ми виділяємо готовність до попереодження та розв'язання професійних конфліктів. Адже, необхідність відповідати вимогам, що висуваються перед освітою суспільством, швидка зміна умов функціонування вищої освіти, викликають велику кількість конфліктів як міжособистісних так і внутрішньособистісних. Тому, на нашу думку, викладач має володіти для цього необхідними професійно-педагогічними якостями, знаннями та уміннями з розв'язання нових завдань у конфліктогенному середовищі.

Маємо зазначити, що Організацію економічної співпраці та розвитку (OECD) в рамках проекту DeSeCo (Визначення та відбір компетентностей)

при визначенні трьох категорій ключових компетентностей для ефективного функціонування суспільства (Key Competencies in Three Broad Categories, 2003), вже в складі другої категорії компетентностей, що стосується уміння жити й працювати в гетерогенних групах, викремлюють конфліктологічну компетентність [3]. Тому виникала необхідність розробки та надання науково-методичних рекомендацій моделі формування готовності викладачів вищої школи МВС до попереодження та розв'язання професійних конфліктів.

Загальні положення організації навчально-виховного процесу у вищій школі, науково-педагогічна діяльність викладача вищої школи: підвищення педагогічної культури й майстерності професорів та викладачів досліджувались С. Архангельським, О. Барабанчиковим, В. Загвазинським, С. Зинєєвою, Н. Нечасевою, С. Сластионіним, М. Скаткіним, Л. Семушиню, Н. Талізіною та ін.

У педагогіці вищої школи окремий напрямок створили вчені, що займались особливостями діяльності і особистості викладача вищої школи (О. Абдулліна, О. Бондаревська, С. Вершиловський, Л. Грановська, Н. Гузій, О. Деркач, З. Єсаєва, Н. Кузьмина, Б. Ліхачов, Г. Лобич, О. Мороз, Н. Нікічко, Н. Нікандров, Ж. Петровський, І. Підласій, В. Пуцов, Н. Протасова, Т. Руднева, Т. Садчикова, Т. Саломатова, Г. Санжар, В. Семіченко, В. Сластионін, Г. Скок, Г. Хозяїнов та ін.).

Педагогічні та психологічні проблеми міжособистісної взаємодії у педагогічному соціумі досліджувалися І. Бех, Н. Гришина, В. Кан-Калік, О. Киричук, Ю. Кулюткін, Л. Кондрашова, О. Леонтьев, Б. Ломов, А. Мудрук, О. Мороз, Л. Петровська, Л. Рувінський, А. Реан та ін.

Проте, як показав аналіз психолого-педагогічної літератури з питань конфліктів у педагогічному соціумі, переважна більшість досліджень стосується шкільних колективів (А. Анцупов, О. Бандурка, С. Банишка, Г. Болтукова, Ф. Бородін, В. Друзь, В. Журавльов, Е. Кіриbaum, Ю. Костишко, О. Лукашонок, Л. Петровська, Н. Самоухіна, В. Семіченко, Є. Шумилін та ін.). Підготовці офіцерів до розв'язання конфліктних ситуацій у службовому колективі присвячували свої праці В. Анциферов, С. Бондарев, І. Ващенко, А. Кротов, А. Куліков, О. Михайлішин, І. Устінов, А. Шильілов та ін. Проте, поза увагою вчених залишилась проблема формування готовності викладачів вищої школи МВС України до попереодження та розв'язання професійних конфліктів.

Метою статті є розкриття експериментальних перевірок моделі формування готовності викладачів вищих навчальних закладів МВС України до попереодження та розв'язання професійних конфліктів.

Конфліктологічна підготовка викладачів вищих навчальних закладів МВС України має стати складовою підвищення професійної кваліфікації. Основною метою нашої експериментальної роботи буде всебічне вивчення